

ERFELEK ÇAĞLAYANLARI, SİNOP

Yrd.Doç.Dr. Sebahat UZUN*
Doç.Dr. Ali UZUN**
Doç.Dr. Cevdet YILMAZ***
Yrd.Doç.Dr. Halil İbrahim ZEYBEK****

Özet:

Erfelek çağlayanları Karadeniz Bölgesi'nin Batı Karadeniz Bölümü'nde, Sinop ilinin Erfelek ilçesine bağlı Tatlıca köyü sınırları içerisinde yer alır. Çağlayanların Erfelek ilçe merkezine uzaklığı 17 km, Sinop şehrine uzaklığı ise 42 km'dir.

Karasu'yun kollarından Gürleyük deresi, yatağını derine doğru yararken, tabaka başlarından döküldüğü kesimlerde, vadisi boyunca merdiven basamakları şeklinde sıralanan 28 çağlayan oluşturmuştur.

Erfelek çağlayanları son 3-4 yıldan beri turistik kataloğlara girmeye başlamıştır. Bu çağlayanlar yakın çevresindeki diğer turistik çekiciliklerle birlikte yöre turizmine önemli bir katkı oluşturacaktır. Daha şimdiden çağlayanlara yönelik yoğun bir ziyaretçi akımı başlamıştır. Tanıtım faaliyetlerine paralel olarak zamanla turist sayısının artması beklenmektedir. Sürdürülebilir bir turizm faaliyeti için, plânsız yapılaşmaya izin verilmemeli ve vadinin doğal görünümü titizlikle korunmalıdır.

Anahtar kelimeler: Çağlayan, Erfelek, Karadeniz, Sinop, Turizm

* Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, 55139, Kurupelit, Samsun. suzun@omu.edu.tr

** Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, 55139, Kurupelit, Samsun, aliuzun@omu.edu.tr

*** Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, 55139, Kurupelit, Samsun; cyilmaz@omu.edu.tr

**** Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, 55139, Kurupelit, Samsun; hizeybek@omu.edu.tr

Abstract:

Erfelek waterfalls are located in the boundaries of Tatlıca village of Erfelek district of Sinop province, in the Western Black Sea Part of the Black Sea Region. The waterfalls are 17 km far from Erfelek town and 42 km far from Sinop city. Grleyk creek formed 28 waterfalls like staircases where it falls fronts of strata by cutting its valley.

Erfelek waterfalls have started to appear in touristic catalogs since last three or four years. These waterfalls together with the other touristic attractions in its near surroundings will give some help for the local tourism. Nowadays, a crowded visitors movement has started towards these waterfalls. In parallel to the advertisement activities, the increase in the number of tourists is expected. It must not be given permission for the buildings, without any project and the natural viewing of the valley must be protected particularly for a sustainable tourism activity.

Key Words: *Black Sea, Erfelek, Sinop, Tourism, Waterfall*

ERFELEK AĞLAYANLARI, SİNOP

Erfelek Waterfalls, Sinop

1. Giriş

Bugün insanoğlu, bir yandan doğal kaynakların tükenmesi, çevre kirliliği, bölgesel savaşlar ve amansız hastalıklar gibi çeşitli sorunlarla baş etmeye çalışırken, diğer yandan da aşırı nüfuslanma ve onun beraberinde getirdiği açlık, hızlı kentleşme ve stres gibi ruh ve beden sağlığını tehdit eden sorunlarla mücadele etmek zorundadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde hızlı ve kontrol dışı büyüyen kentler, insan yaşamının giderek zorlaştığı mekânlara dönüşmektedir. Bu durum yakın tarihte benzer bir süreç geçiren gelişmiş ülkelerde de yaşanmıştır. Özellikle geçtiğimiz yüzyılın ikinci yarısından itibaren, kentli nüfusun iş verimini artırmak amacıyla düzenli tatil programları uygulanmaya başlanmıştır.

Günümüzde şehirselleşen ortam ve iş hayatının stresinden bunalan, iş verimi azalan, sağlıklı ve sakin ortamlara özlem duyan insanlar dinlenmek amacıyla, suyu temiz, yeşili ve güneşi bol olan doğal ortamlara yönelmektedir (Uzun 2002). Bütün dünyada görülen bu gelişmeler “doğa turizmi”, “ekoturizm” ya da “çevreye duyarlı turizm” kavramlarının ortaya çıkmasına ve bu tür yerlerin yoğun şekilde ziyaret edilmeye başlanmasına neden olmuştur. Nitekim yapılan araştırmalara göre uluslararası turizme katılanların % 40-60’ını doğaya ilgi duyanlar oluşturmaktadır (Özgüç 1998). Bu çalışmanın konusunu oluşturan Erfelek çağlayanları da, ziyaretçilerine doğa ile baş başa kalabileceği, yeşilin her tonunun, çiçeğin her renginin bulunduğu, kuş ve böcek seslerinin su sesine karıştığı albenisi yüksek özgün bir doğal mekândır.

Biz de böyle bir arayış nedeniyle olsa gerek, ilk olarak 2001 yılı Ağustos ayında henüz yeni yeni ismi duyulmaya başlayan Erfelek çağlayanlarını görmeye gittik. Karşılaştığımız manzara bizi gerçekten

etkiledi. Vadi içinde peş peşe sıralanmış irili ufaklı 28 adet¹ çağlayan doğal görüntülerini muhafaza etmekteydi. Bu bir şanstı. Ancak, meslekî birikimimiz önlem alınmaması durumunda buranın kısa sürede doğallığını kaybedeceğinin örnekleriyle doluydu. Bunun üzerine, hem ziyaretçileri çağlayanlar hakkında aydınlatabilmek, hem de sürdürülebilir bir kullanımın bilimsel ilkelerini ve alınabilecek önlemleri yerel yöneticilere aktarabilmek amacıyla bu çalışmayı hazırlamaya karar verdik.

2. Araştırma Sahasının Yeri ve Ulaşım Durumu

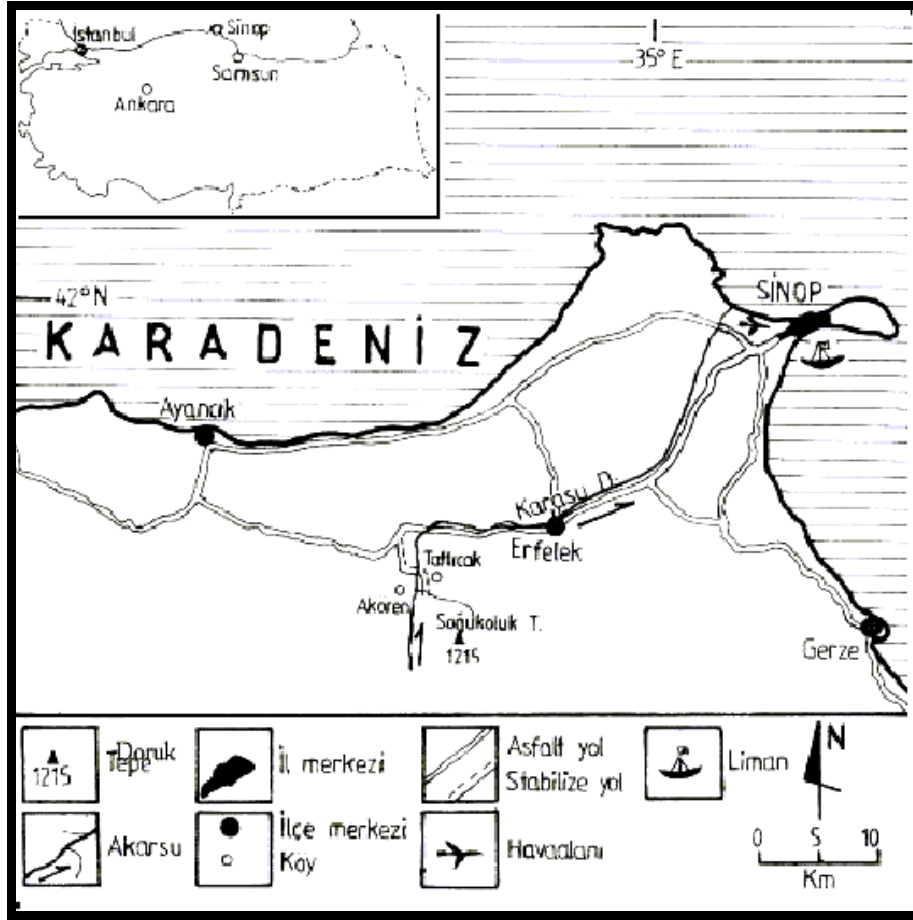
Erfelek çağlayanları² Karadeniz Bölgesi'nin Batı Karadeniz Bölümü'nde yer almakta ve denize kuş uçuşu 12 km mesafede bulunmaktadır. Çağlayanlar, idarî yönden Sinop ilinin Erfelek ilçesine bağlı Tatlıca köyü sınırları içerisinde yer alır. Çağlayanların Erfelek ilçe merkezine uzaklığı 17 km, Sinop şehrine uzaklığı ise 42 km'dir (Şekil 1).

Sinop, demir yolunun bulunmadığı, hava alanı bulunmasına rağmen düzenli uçak seferlerinin yapılmadığı, büyük şehir merkezlerine uzak ve kara yolu standardının nispeten düşük olduğu bir Anadolu kentidir. Ancak şehir, doğal limanı nedeniyle tarih öncesi dönemlerden beri deniz ulaşımından yararlanmaktadır. Halen, özellikle yaz mevsimi boyunca, İstanbul - Rize arasında yapılan feribot seferleri çerçevesinde, gemiler Sinop'a da

¹ Çağlayanlar tabaka başlarından düşen suların oluşturduğu merdiven basamaklarını andırır. Bu zinciri oluşturan çağlayanların bazıları 10 m'yi geçmekle birlikte çok önemli bir kısmı 1 m ile 10 m arasında değişmektedir. Bunların sayısı 20 civarındadır. Ancak bazı çağlayanlar 1 m'den daha az bir düşüğe sahip olmasına rağmen, zincir içinde albenileriyle kendisine yer bulabilmektedir. Diğerleri ise belli-belirsiz görüntüleriyle tek başlarına pek bir önem taşımamaktadır. Çağlayanlar, metrik bir sınırlama koymadan yazarlar tarafından ayrı ayrı sayılmış ve kişisel tercihlerle değişen birbirinden farklı sayılar elde etmiştir. Bu sebeple yöre sakinlerince kabul görmüş 28 rakamının çağlayan sayısı olarak kullanılmasında yazarlarca bir mahzur görülmemiştir.

² Çağlayanlar yörede "Gülleyük çağlayanları", "Şamı şelaleleri" ve "Tatlıca çağlayanları" gibi farklı adlarla anılmaktadır. Bu çalışmada çağlayanların bulunduğu ilçenin adına atfen "Erfelek çağlayanları" ismi tercih edilmiştir.

uğramaktadır. Bugün kara yolu ulaşımı, bütün zorluklarına rağmen, Sinop'a gidenlerin en fazla tercih ettikleri ulaşım şeklidir. Özellikle Ankara, İstanbul ve Samsun'dan Sinop'a düzenli otobüs seferleri yapılmakta ve böylece diğer kentlerle kara yolu bağlantısı sağlanmaktadır.

Şekil 1. Araştırma sahasının lokasyon haritası (Uzun ve diğ. 2005).

Sinop'tan çağlayanlara gitmek için özel aracı olmayanlar, önce Erfelek – Sinop arasında düzenli sefer yapan otobüs ve minibüslerden, Erfelek'ten sonra ise, vadi içindeki köylere servis yapan araçlardan

yararlanmak durumundadır. Ancak, Erfelek'ten kiralanacak araçlarla da çağlayanlara gitmek mümkündür. Öte yandan, son birkaç yıldır Erfelek çağlayanları bazı turizm şirketlerinin tur güzergâhlarına dahil edilmiştir. Dolayısıyla bu turlara katılanlar büyük kentlerden tek araçla çağlayanlara ulaşabilmektedir.

Erfelek'ten çağlayanlara giden yol bütünüyle Karasu vadisini takip etmektedir. Erfelek'ten Ayancık istikametinde 30 km gidildikten sonra, vadiyi takip ederek Erfelek Barajı yoluna sapılmaktadır. Erfelek'ten baraja kadar olan yol asfalt kaplanmıştır. Ancak, baraj gövdesi ile çağlayanlar arasında kalan 6 km'lik yol oldukça bakımsız ve stabilize değildir. Bu yol Karasu çayı tarafından zaman zaman tahrip edilmekte ve ulaşım kapanmaktadır³.

3. Doğal Çevre Özellikleri

3.1. Litoloji

Gülleyük deresinin su toplama havzası bütünüyle Üst Kretase (Meastrihtiyen) yaşlı "Akveren formasyonu" üzerinde yer alır. Bu formasyon genellikle beyaz, bej renkli kalsitürbiditik kireç taşı, kumlu kireçtaşı, killi kireçtaşı, şeyl ve marn aralanmasından oluşur (Gedik ve Korkmaz 1984). Yörede, genellikle iyi tabakalanmış, orta ve kalın katmanlı bir yapı arz eden bu formasyon Alpin dağ oluşumu hareketlerinden etkilenmiş ve gevşek kıvrımlı bir yapı kazanmıştır.

Gülleyük deresi, Akveren formasyonunun yapısal özelliklerine kayıtsız bir akışa sahiptir. Diğer bir deyişle, Akveren köyü kuzeyinden Tatlıca köyüne doğru uzanan GB-KD eksenli bir senklinal sahası akarsu tarafından verev bir şekilde kesilmiş, özellikle orta ve aşağı çığırda tabaka

³ Erfelek barajı ile çağlayanlar arasındaki mevcut stabilize yol, zaman zaman Karasu çayı tarafından tahrip edilmektedir. Nitekim 16 Mayıs 2004 Pazar günü, son kontrolleri yapmak üzere araziye gittiğimizde, çağlayanlara 3 km kala yolun tahrip olduğuna ve turist kabilelerinin çağlayanları göremeden geri döndüğüne şahit olduk. Bu sorunu yerel yöneticilere ilettiğimizde, mevcut yolun geçici olduğunu, Erfelek barajına su tutulmaya başlandıktan sonra, bu yolun sular altında kalacağını ve baraj gölüne paralel yeni bir yol yapılarak çağlayanların ulaşım sorununun bütünüyle çözüleceğini öğrendik.

başları açığa çıkmıştır. Gülleyük deresi yatağını derine doğru yararken, tabaka başlarından döküldüğü kesimlerde, vadisi boyunca merdiven basamakları şeklinde sıralanan çağlayanları oluşturmuştur.

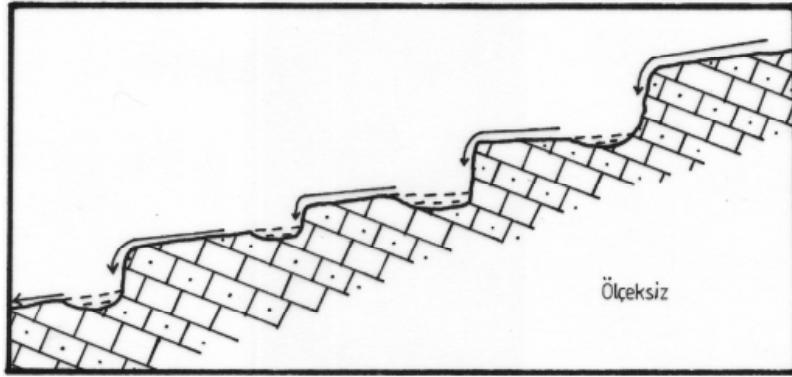
3.2. Yüzey Şekilleri ve Çağlayanların Oluşumu

Çağlayanlar Gülleyük deresi tarafından oluşturulmuştur. Bu dere, Karasu çayının orta çığırındaki küçük kollarından biridir. Toplam drenaj alanı 675 hektar, uzunluğu ise 4,5 km kadardır. Kaynaklarını yörenin en önemli zirvelerinden Soğukoluk (Isırğanlık) tepenin (1215 m) kuzeye bakan yamaçlarından almakta ve 445 m seviyesinden Karasu çayına katılmaktadır. Kaynakla ana akarsuya katıldığı nokta arasındaki yükselti farkı 770 m olup, ortalama yatak eğimi % 17 kadardır.

Karasu çayı, son buzul döneminde, Karadeniz seviyesinin –85 m'lere kadar alçalması nedeniyle yatağını derin bir şekilde yarmıştır. Ancak, ana kayanın aşınmaya karşı fazla direnç gösterdiği kesimlerde Gülleyük deresi gibi fazla su taşımayan yan kolların vadileri bu yarılmaya ayak uyduramamış ve aslı vadi durumuna gelmiştir. Buzul devri sonrasında, Karadeniz'deki seviye yükselmesi nedeniyle Karasu çayının aşağı çığırında biriktirme faaliyetleri başlamış ve alüvyal tabanlı geniş bir vadi oluşmuştur. Gülleyük deresinin Karasu çayına katıldığı kesimde, ana vadinin 100 m'yi aşan bir genişlik arz etmesi, bu yarıma ve ardından meydana gelen dolma faaliyetlerinin bir sonucudur. Bununla birlikte, dolgu seviyesi Gülleyük deresi vadisi tabanına ulaşamamış ve bu nedenle, kavşak noktasındaki aslı vadi karakteri günümüze kadar korunmuştur (Foto 1).

Gülleyük deresi, sahip olduğu yüksek rölyef enerjisi nedeniyle yatağını hızla derine yarmaktadır. Bu nedenle vadisinin yamaçları oldukça dik olup, özellikle aşağı çığırında duvar görünümüne sahiptir. Ancak, bu yarıma henüz akarsuyun ağız kısmındaki aslı vadi özelliğini ortadan kaldıramamıştır. Diğer bir deyişle akarsu denge profiline ulaşamamıştır. Bu nedenle yarıma sırasında yapıya ait özellikler silinememiş, aksine yapısal özellikler vadinin enine ve boyuna profiline yansımıştır. Örneğin, tabakaların akış yönüne zıt dalımları, akarsuyun boyuna profiline eğim kırıklıklarına sebep olurken (Şekil 2, Foto 2), orta çığırda senklinal

kanadının verrev bir şekilde kesilmesi ile vadinin enine profili asimetric bir görünüm kazanmıştır. Nitekim vadinin güneye bakan daha az eğimli yamacı üzerinde Tatlıca köyü kurulmuştur.

Şekil 2. Çağlayanların oluşumu ile yapının ilişkisi (Uzun ve diğ. 2005).

Foto 1. Gülleyük deresi, Karasu çayı yatağının kenarındaki dev kazanına 8 m yüksekliğinde bir asılı vadiden dökülür.

Foto 2. Ana kayayı oluşturan tabakaların akış yönüne zıt dalımları, akarsu boyunca eğim kırıklıklarına ve çağlayanlara sebep olmuştur.

Ana kayayı oluşturan tabakaların kalınlıkları, dalım değerleri ve aşınmaya karşı dirençleri, çağlayanların yüksekliği ile onların önünde oluşan dev kazanlarının derinlik ve genişliklerini doğrudan etkilemektedir. Örneğin, suların düşüş yüksekliği arttıkça, zemine uygulanan basınç artmakta, bu ise dev kazanlarının derinliğini artırmaktadır. Akarsuyun akışına zıt yönde dalan tabakaların dalım değerleri azaldıkça, göl suları daha geniş bir alana yayılmakta ve bu durum dev kazanlarının vadi boyunca uzunluklarını artırmaktadır.

3.3. İklim Özellikleri

Çağlayanlar sahasının iklim özellikleri araştırılırken Ayancık, Erfelek (Bu istasyonda sadece yağış ölçümü yapılmış) ve Sinop meteoroloji istasyonlarının verilerinden yararlanılmıştır (Tablo 1). Ayancık'ta aylık ortalama sıcaklıklar 6 °C'nin üzerindedir. En soğuk aylar ocak (6,6 °C) ve şubat (6,6 °C), en sıcak ay ise ağustostur (22,2 °C). Yıllık amplitüd fazla değildir (15,6 °C). Sinop istasyonunun sıcaklık değerleri de Ayancık'a benzer; Erfelek'te ise sıcaklık ölçümü yapılmamıştır (Tablo 1). Çağlayanlar, Ayancık ve Sinop arasında ve denizden 12 km içerde yer aldığı için, sıcaklık rejimi de bu istasyonlara benzer. Ancak, çağlayanların bu istasyonlardan daha yüksekte yer alması (denizden 450 – 650 m) nedeniyle sıcaklık ortalamalarında 2-3 °C'lik bir düşmenin beklenmesi gerekir.

Çağlayanlara en yakın yağış istasyonu, kuş uçuşu 13 km mesafede bulunan Erfelek ilçe merkezindedir. Bu istasyonun yıllık toplam yağış miktarı 1077,3 mm'dir. Çağlayanlara kuş uçuşu 20 km mesafede olan Ayancık'ta ise yıllık toplam yağış 1033,1 mm'dir. Bu istasyonun yağış verileri Erfelek istasyonu ile büyük bir benzerlik gösterir. Erfelek istasyonunun verilerine göre en yağışlı mevsim kıştır (365,2 mm). Bunu sırasıyla sonbahar (302,9 mm), ilkbahar (215 mm) ve yaz mevsimleri (193,9 mm) takip eder. Erfelek istasyonundan 300-500 m yüksekte yer alan çağlayanlar sahasında ise, artan yükseklik değerlerine paralel olarak yağışların da 1200-1300 mm'ler civarında gerçekleşmesi beklenir. Yağışın bütün yıla dağılması, akarsuyun yaz mevsiminde kurumasını önler. Bu

durum, çağlayanların turistik çekiciliğinin yaz mevsiminde de devam etmesini sağlar.

Tablo 1. Sinop, Ayancık ve Erfelek meteoroloji istasyonlarına ait iklim verileri.

	Ayancık*		Erfelek*	Sinop**	
	Yağış (mm) 16 yıllık	Sıcaklık (C ⁰) (1953-1970)	Yağış (mm) 8 yıllık	Sıcaklık (C ⁰) (1936-1980)	Yağış (mm) (1931-1980)
Ocak	124,2	6.6	140,0	6,8	71,9
Şubat	87,5	6.6	80,5	6,7	50,3
Mart	75,2	7.9	97,2	7,1	46,7
Nisan	49,0	11.6	67,7	10,3	39,3
Mayıs	50,6	16.3	50,1	14,6	34,1
Haziran	54,6	19.6	59,5	19,4	31,2
Temmuz	34,9	22.2	60,2	22,4	23,0
Ağustos	62,1	21.9	74,2	22,7	36,3
Eylül	92,6	18.8	75,2	19,6	67,6
Ekim	98,4	14.5	104,4	15,9	72,8
Kasım	134,8	12.4	123,3	12,8	79,6
Aralık	139,2	9.3	144,7	9,4	90,7
Yıllık	1003,1	14,0	1077,3	14,0	643,5

Kaynak: * Ortalama ve Ekstrem Meteoroloji Bülteni, 1974. ** Ortalama, Ekstrem Sıcaklık ve Yağış Değerleri Bülteni, 1984.

Yağışların mevsimlere dağılışı, Gülleyük deresinin akım değerlerini etkiler. Yaz aylarında azalan yağışlar akarsuyun taşıdığı su miktarının da düşmesine neden olur. Kış aylarında ise, yağış artar ve zaman zaman kar yağışları görülür. Kar yağışları vadinin manzarasına ayrı bir güzellik katar. Ancak bu dönemde, hem akarsuyun akımının yüksek olması, hem de havanın soğuk olması nedeniyle vadi içinde yürüyüş yapmak oldukça zorlaşır. Yöre sakinlerinden aldığımız bilgilere göre, Soğukoluk tepenin (1215 m) kuzeye bakan yamaçlarında kar örtüsü uzun süre yerde kalır. İlkbahar aylarında yağışın bir miktar azalmasına karşın, eriyen karlar nedeniyle akarsuyun akımı fazla değişmez.

3.4. Hidrografik Özellikler

Gülleyük deresi, Karasu çayının orta çığırındaki kollarından biridir. Kaynak ve yağış sularıyla beslenen bu akarsu, dantritik bir drenaj şebekesine

sahiptir. Akarsuyun en önemli kollarını kuzeyden katılan Dibbar deresi ile güneyden katılan Sarnıç deresi oluşturur.

Gülleyük deresi kış mevsiminde artan yağışlara ve ilkbaharda eriyen karlara bağlı olarak, diğer mevsimlere göre daha fazla su taşır. Yaz mevsiminde ise, azalan yağışlar nedeniyle akarsuya katılan kolların çoğu kurur. Bu durum akarsuyun akımını olumsuz yönde etkiler. Ancak, akarsu yazın da su taşımaya devam eder. Bu dönemde akarsuyun beslenmesinde kaynak suları daha etkili olur. Bu mevsimde zaman zaman etkili olan yağışlar akarsuyun akımını yükseltir. Ancak akarsuyun akım değerleri hakkında elimizde yeterli rakamsal veri yoktur. Bununla birlikte, arazideki gözlemlerimiz ve yöre sakinlerinden edindiğimiz bilgiler ışığında, akarsuyun yazın az, kışın ise fazla su taşıdığı ve basit rejimli olduğu söylenebilir.

Karasu çayı üzerinde, çağlayanlara 6 km mesafede Erfelek barajı inşa edilmektedir. Toprak dolgu tipinde yapılan bu barajda su tutulmaya başlandığında, vadinin hidrografik görünümü önemli ölçüde değişecektir. Sulama, içme, kullanma ve sanayi suyu temin etmek amacıyla inşa edilen bu baraj gölünün çevresi rekreatif amaçlı düzenlenirse, çağlayanların turistik albenisi daha da artacaktır.

3.5. Doğal Bitki Örtüsü

Araştırma sahası Holarktık flora aleminin Öksin provansına dahildir. Bu çalışmanın konusunu oluşturan Gülleyük deresi ve havzası, bütünüyle doğal orman sahası içersinde yer alır. Akarsu havzasındaki ormanın hakim elemanlarını geniş yapraklı ağaçlar oluşturur. Bunlar arasında, kayın (*Fagus orientalis*), gürgen (*Carpinus betulus*), kestane (*Castanea sativa*) ve meşe türleri (*Quercus sp*) ile ibrelilerden köknarlar (*Abies nordmanniana subsp. bornmülleriana*) öncelikle sayılabilir.

Vadi boyunca yapılacak bir yürüyüş sırasında ayrıca, akarsuya yakın kesimlerde kızılbaş (*Alnus glutinosa*), çınar (*Platanus orientalis*) ve söğüt (*Salix sp*) gibi su isteği yüksek ağaçlara, karayemiş (*Prunus sp*), kızılçık (*Cornus mas*), adi fındık (*Corylus avellana*), muşmula (*Mespilus germanica*) ve böğürtlen (*Rubus sp*) gibi ağaççık ve çalılara; çeşitli sarmaşık türlerine

Erfelek Çağlayanları, Sinop

(*Hedera helix*, *Clematis sp...*) ve çok sayıda otsu tür ile kaya yüzeylerini kaplayan liken ve yosunlara da rastlanır. Bu özellikleriyle Gülleyük deresi vadisi adeta bir botanik parkını andırmakta ve doğal bitki örtüsü çağlayanlara ayrı bir güzellik katmaktadır (Foto 3, Foto 4).

Foto 3. Doğal bitki örtüsü Gülleyük deresi çağlayanlarına ayrı bir güzellik katmaktadır.

Foto 4. Kayaların üzerlerini kaplayan yosunlar çağlayanların çekiciliğini ayrıca artırmaktadır.

4. Turizmin Yöre Ekonomisi İçin Önemi

Sinop ve çevresi, ekonomik yönden geri kalmış bir yöremizdir. Bu sebeple, sürdürülebilir bir kalkınma programını uygulamaya koyabilmek için, yerel yöneticilerin öncülüğünde çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Bu makalenin yazarlarından Ali Uzun ve Cevdet Yılmaz “Sinop İlinin Ekonomik Kalkınması” başlıklı böyle bir seminer çalışmasına katılmış ve yöre kalkınmasında turizmin önemine işaret etmişlerdir (Uzun 1997; Yılmaz 1997).

Sinop ve çevresinin ekonomik yönden geri kalmışlığı, yöre insanını birtakım arayışlara yöneltmiş ve yakın geçmişte yurt içi ve yurt dışına önemli miktarda iş gücü göçü olmuştur. Özellikle 1960'lı ve 1970'li yıllarda yurt dışına giden işçilerin önemli bir kısmı emekli olarak kesin dönüş yapmıştır. Düzenli geliri olan bu kitle, gerek yaşlı olmaları ve gerekse tatil gelenekleri tam olarak yerleşmediğinden, turistik etkinliklere fazla katılamamaktadır. Ancak, halen yurt dışında yaşayan ve bir kısmı iş adamı olmuş ikinci ve üçüncü nesil gurbetçiler, tatillerini genellikle Türkiye'nin güney sahillerinde geçirmektedir. Bu kitlenin bir kısmı, tatilleri sırasında ata ocağı durumundaki Sinop ve yakın çevresini ziyaret etmektedir. Bu oranın artırılması yöre ekonomisi için olumlu etkiler yapacaktır. Batı Avrupa ülkelerinde bulunan vatandaşlarımızdan ayrıca turizm elçisi ve yatırımcısı olarak da yararlanılabilir (Yılmaz 1994).

Ayrıca başta Samsun olmak üzere, çevre illerden yöreye hafta sonu tatilleri için belirgin bir yönelme olmaktadır. Bu grup, Sinop turizminde çok önemli bir yer tutmakta ve bu nedenle de yöre turizminin hedef kitlesi olmaya aday görünmektedir. Öte yandan, Ankara ve İstanbul gibi büyük yerleşme merkezlerinden, güzergâh turizmi çerçevesinde Sinop ve çevresine önemli sayıda turist gelmektedir. Özel turlarla gelen bu turistler, yöre turizminin diğer bir kaynağını oluşturmaktadır.

5. Çağlayanların Turistik Potansiyeli

Sinop ve çevresi, Karadeniz kıyı kuşağının önemli tatil yörelerinden biridir. Turizm mevsimi kısa sürmesine rağmen, turizm gelirlerinin ekonomideki payı her geçen yıl artmaktadır.

Sinop ve çevresi, Aladdin Camii, Pervane Medresesi, Serapis Mabedi, Sinop Kalesi, Sinop Müzesi, Sinop Cezaevi, Dr. Rıza Nur Kütüphanesi gibi çok sayıda kültürel çekicilik yanında Sarıkum Tabiatı Koruma Alanı, Sarıkum Lagünü, Karakum ve Sarıkum plajları, İnaltı Mağarası, Akgöl, Akliman ve Hamsilos koyları gibi tanınmış doğal turistik çekiciliklere de sahiptir. Ayrıca, Durağan'daki Buzluk Mağarası, Ayancık'taki dantel kayalar ve Akliman'daki biyojenetik şekiller gibi bazı

önemli çekicilikler henüz yeni yeni tanınmaya başlamıştır (Uzun 1998). Erfelek çağlayanları da bu kapsamda değerlendirilebilecek doğal çekiciliklerinden biridir. Esasen, çağlayanlar tek başlarına da önemli bir turistik cazibeye sahiptir. Ancak, çevredeki diğer turistik çekiciliklerle oluşturduğu sinerjiyle yöre turizmine daha fazla olumlu katkı yapabilir.

Erfelek çağlayanlarının turistik çekicilikleri şu şekilde özetlenebilir:

- Gülleyük deresi vadisi zengin doğal bitki örtüsüyle adeta bir botanik parkını andırmaktadır. Bu özelliği ile çağlayanlar genel turist kitleleri yanında, doğa meraklılarını, bilim adamlarını ve öğrenci gruplarını cezbedebilir.
- Vadi boyunca rengarenk çiçek ve böceklerle bütünleşmiş çağlayanlar, her mevsim farklı bir renkte fotoğraf sanatçılarında emsalsiz pozlar vermek için beklemektedir.
- Yine vadi boyunca, çağlayanların sesine bir orkestra düzeniyle katılan çeşitli kuş ve böcek sesleri arasında, her yaşta turistler için düzenlenmiş alternatifli parkurlarda organize yürüyüşler yapılabilir.
- Yerel etnografik eserlerle süslenmiş taş örtülü ahşap meskenlerde sırk kebap ve nokul gibi yöreye özgü leziz yemekler yenilebilir.

6. Koruma ve Tanıtım Amaçlı Etkinlikler

Sinop yöresinde turizmin giderek önem kazanması, yerel yöneticileri bu konuda çalışmaya itmiş ve çağlayanların daha fazla turist çekmesi amacıyla bir takım çalışmalar başlatılmıştır. Ancak, bu çalışmaların bir plân çerçevesinde yapılmadığı, çağlayanların daha fazla turist çekmesine ve günübirlik ihtiyaçların karşılanmasına yönelik olduğu izlenimi edinilmiştir. Halbuki, turizm plâncılarının öncelikli amacı, ilgili turistik değerlerden uzun süreli ve etkin bir biçimde yararlanmaktır. Bu amaçla, turistik çekiciliğin “*taşıma kapasitesi*” belirlenir ve “*sürdürülebilir turizm*” için bu kapasitenin aşılmamasına gayret edilir. Dolayısıyla, Erfelek çağlayanlarıyla ilgili çalışmaların bir plân çerçevesinde ve tek elden yürütülmesinde yarar görülmektedir. Bu hususa sonuç ve öneriler kısmında ayrıca değinileceği

için, burada çağlayanlarla ilgili şimdiye kadar yapılmış bazı çalışmalar ana hatları ile tanıtılacaktır:

- Turizm Bakanlığı tarafından 2000 yılında çağlayanlar ve yakın çevresi doğal sit alanı olarak belirlenmiş ve koruma altına alınmıştır.
- Erfelek Belediyesi ve Erfelek Turizm Derneği'nin girişimleri ile çağlayanların tanıtımına yönelik şenlikler düzenlenmektedir. Bu faaliyetlerin birincisi 1999 yılı Temmuz ayında (2 Temmuz 1999) “**Erfelek Tatlıca Şellaleleri Doğa Şenlikleri**” adıyla yapılmıştır. Şenlik haftası boyunca doğa yürüyüşleri, trap atışları, halkoyunu gösterileri ve yüzme yarışları gibi bir takım etkinlikler yapılmaktadır.
- Erfelek Belediyesi ve Erfelek Turizm Derneği'nin katkıları ile yetersiz ve plânsız da olsa, vadi içinde patikalar oluşturulmuş ve tırmanma halatları bağlanmıştır.
- Çağlayanları görmeye gelen ziyaretçiler için, Karasu vadisi tabanında piknik alanı oluşturulmaya başlanmıştır. Bu sahada çeşme, tuvalet ve alışveriş yeri gibi bazı hizmetler sunulmaktadır.
- Televizyon programlarında, aktüel dergilerde ve internet ortamında çağlayanların tanıtımına yönelik bilgilere yer verilmektedir⁴.

7. Sonuç ve Öneriler

Erfelek çağlayanları önemli bir turistik albeniye sahiptir. Bu nedenle daha şimdiden yoğun bir ziyaretçi akımı başlamıştır. Tanıtım faaliyetlerine paralel olarak zamanla turist sayısı daha da artacaktır. Halen, turistlerin acil ihtiyaçlarına yönelik bazı tesisler mevcuttur. Ancak artan turist baskısı zamanla ortamın doğallığını bozacak boyutlara ulaşabilir. Çağlayanlardan,

⁴ TRT 1’de yayınlanan “*Gezelim Görelim*”adlı belgeselde 5 Ağustos 2001, saat 22³⁰’da Erfelek çağlayanlarının güzellikleri izleyicilere sunulmuştur. Ayrıca *Atlas* dergisinin **102**. (Eylül 2001) sayısı ile *Skylife* dergisinin **232**. (Kasım 2002) sayısında ve *Ulusoy Travel*’in **71**. (Nisan 2003) sayısında çağlayanlara ait fotoğraflara ve tanıtıcı bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca, aşağıdaki internet adreslerinde de çağlayanlara ait bilgilere rastlanmaktadır: <http://www.erfelek.com>; <http://www.sinopetours.com/>; <http://www.abelyatour.com/sinop.asp>.

doğallığını koruyarak, uzun süreli yararlanabilmek amacıyla aşağıdaki hususlara dikkat edilmelidir:

- Erfelek çağlayanlarının turist taşıma kapasitesi belirlenmeli ve bu kapasitenin aşılmamasına gayret edilmelidir. Aksi durumda, söz konusu çekicilik hızla erozyona uğrar ve kısa bir süre sonra ekonomik değerini kaybeder.
- Çağlayanlar sahasının kadastro sorunları çözülmeli ve doğal ortamla barışık olmayan yapılaşmaya izin verilmemelidir.
- Gerek yöre insanı ve gerekse ziyaretçiler çağlayanların korunması ve çevrede dikkat edecekleri hususlar konusunda, bir takım broşür ve panolarla bilgilendirilmelidir.
- Çevre temizliği ve atıkların giderilmesi için, çağlayanlar bölgesine girişte, ziyaretçilerden bir miktar ücret talep edilebilir. Ancak bu ücretin miktarı makul bir düzeyde tutulmalı ve Ayancık yolu kavşağında, Erfelek ilçe merkezinde ve Sinop şehri çıkışında (Erfelek yolu kavşağı) yerleştirilecek tanıtım levhalarında bu konuda da bilgi verilmelidir. Böylece doğal sit alanına girişte hem gereksiz tartışmalar önlenmiş olacak, hem de ziyaretçilerin çevreyi koruma konusunda dikkatleri çekilmiş olacaktır.
- Çağlayanlara daha kolay ulaşılması için, Erfelek ile çağlayanlar arasındaki yolun bakım ve onarımı sürekli olarak yapılmalı, yol üzerindeki trafik işaretlemelerine dikkat edilmelidir.
- Yöredeki kırsal yerleşmeler genellikle taş örtülü ahşap meskenlerden meydana gelmektedir (Yılmaz 2001). Örneklerine İsviçre Alplerinde rastlanılan bu meskenlerden yakın çevrede bulunanlar pansiyon şeklinde düzenlenerek turizmin hizmetine sunulmalıdır.
- Yöre halkı turizmin içine çekilmeli, turizmin nimetlerinden onların azamî şekilde faydalanmaları sağlanmalıdır. Örneğin, tamamen doğal ortamdan elde edilen bal, pekmez, tarhana, kurutulmuş meyveler, kestane vb. yöresel tat ve lezzetler yanında, çeşitli elişleri, yerel giysiler vb. üretmeleri ve bunları gelen ziyaretçilere satmaları konusunda onlara yardımcı olunmalıdır.

- Gülleyük vadisinin topoğrafik özellikleri tırmanmayı sevenler için uygun koşullar sağlamaktadır. Ancak, farklı ziyaretçi grupları düşünülerek en az iki seçeneqli (kolay ve zor) gezi yolu güzergâhı düzenlenmelidir.
- Her iki parkur boyunca gerekli yerlere doğal ortamla uyumlu merdiven ve korkuluklar yapılmalı, düşme riskine karşı önlem alınmalıdır.
- Yürüyüşe başlamadan önce her iki gezi yolunun başında fotoğraflı panolarla ziyaretçilere bilgi verilmeli ve vadi içinden devam eden zorlu parkuru tercih edenler, tehlikeler konusunda aydınlatılarak orada görev yapan ilk yardım konusunda eğitilmiş yerel rehberden yararlanmaları tavsiye edilmelidir.
- Vadi boyunca karşılaşılan bitki ve hayvan türleri hakkında açıklayıcı tabelalar hazırlanarak parkurun uygun kesimlerine yerleştirilmelidir.
- Yangın tehlikesine karşı ziyaretçiler uyarılmalı, tesislerde çalışanların olası bir yangına acil müdahale yapabilecek şekilde bilgi ve donanımına sahip olmaları sağlanmalıdır.

Kaynakça:

- Anonim (1974) *Ortalama ve Ekstrem Kıymetler Meteoroloji Bülteni*, T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Devlet Meteoroloji İşleri Genel müdürlüğü, Başbakanlık Basımevi, Ankara.
- Anonim (1984) *Ortalama, Ekstrem Sıcaklık ve Yağış Değerleri Bülteni*, T.C. Başbakanlık Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Doğanay, H. (1991) “Turistik Potansiyeli Yönünden Gürlevik Çağlayanı”, *Türkiye Kalkınma Bankası Turizm Yıllığı 1991*, Ankara, 54-64.
- Doğanay, H. (1994) “Tortum Çağlayanı ve Turistik Potansiyeli”, *Türkiye Kalkınma Bankası Turizm Yıllığı 1994*, Ankara, 76-92.
- Gedik, A., Korkmaz, S. (1984) “Sinop Havzasının Jeolojisi ve Petrol Olanakları”, *Jeoloji Mühendisliği, Sayı 19*, Jeoloji Mühendisleri Odası Yayın Organı, Ankara, 53-79.
- Özgüç, N. (1998) *Turizm Coğrafyası*, Çantay Kitabevi Yayını, İstanbul.
- Uzun, A. (1997) “Sinop İlinin Bazı Turistik Çekicilikleri: Sorunlar ve Öneriler”, *Sinop İlinin Ekonomik Kalkınması 1997*, İktisadi Araştırmalar Vakfı, Sinop, 245-254.

Erfelek Çağlayanları, Sinop

- Uzun, A. (1998) “Sinop İlinin Bazı Doğal Turistik Çekicilikleri”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 11*, Samsun, 1-10,
- Uzun, A. (2002) “Yaralığöz Dağı (Kastamonu) ve Turistik Çekicilikleri”, *Türkiye Dağları 1. Ulusal Sempozyumu, Bildiriler*, 25-27 Haziran 2002 Ilgaz Dağı, 359-363.
- Uzun, S., Uzun, A., Yılmaz, C., Zeybek, H. İ: (2005) “Erfelek Çağlayanları (Sinop) ve Doğal Ortam Özellikleri”, *Türkiye Kuaterneri Sempozyumu*, İstanbul.
- Yılmaz, C. (1994) “Türkiye’de Turizmin Geliştirilmesi ve Turizm Gelirlerinin Artırılmasında Batı Avrupa’daki İşçilerimizden Faydalanma İmkânları”, *Türkiye Kalkınma Bankası Turizm Yıllığı 1994*, Ankara, 328-342.
- Yılmaz, C. (1997) “Sinop İlinin Bazı Sosyo-Ekonomik Sorunları ve Çözüm Önerileri”, *Sinop İlinin Ekonomik Kalkınması 1997*, İktisadi Araştırmalar Vakfı, Sinop, 323-329.
- Yılmaz, C. (2001) “Sinop-Kastamonu Yöresi Ahşap Kır Meskenlerinde Taş Çatı Örtüsü”, *Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı 6*, Erzurum, 163-186.